

ปัสสาวะรดที่นอนในเด็ก (pediatric nocturnal enuresis)

ภักรียา ยศรแสนย์

บทนำ

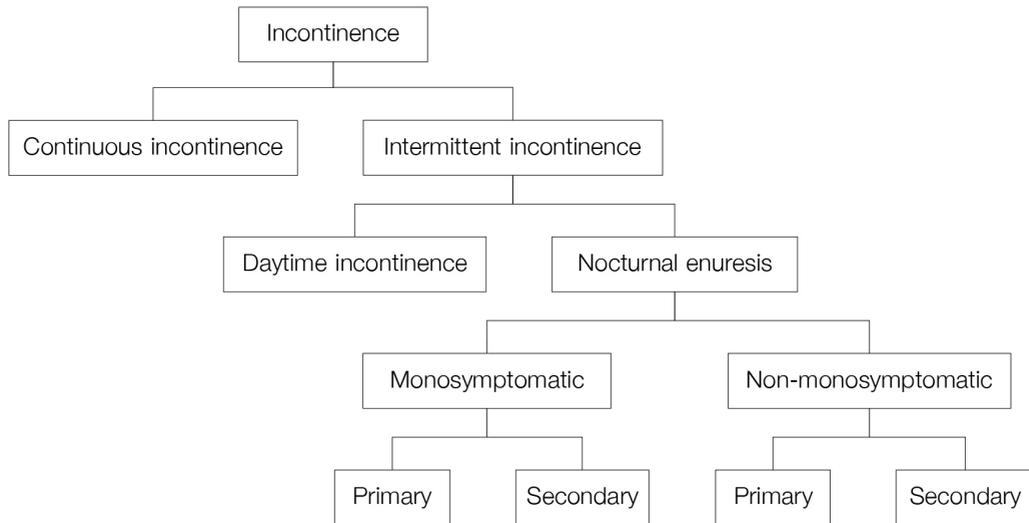
ภาวะปัสสาวะรดที่นอน (nocturnal enuresis) เป็นปัญหาที่พบบ่อยในเด็ก และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัว บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อทบทวนความรู้ที่ทันสมัย โดยครอบคลุมถึงคำจำกัดความและประเภทของปัสสาวะรดที่นอน ระบาดวิทยา พยาธิกำเนิด แนวทางการประเมินและการดูแลรักษา

คำจำกัดความ

Urinary incontinence หมายถึง ภาวะที่มีปัสสาวะเล็ดราดโดยควบคุมไม่ได้ แบ่งเป็นแบบมีอาการตลอดเวลา (continuous incontinence) และแบบมีอาการเป็นพัก ๆ (intermittent incontinence) โดย continuous incontinence มักเกิดจากความผิดปกติของโครงสร้างระบบทางเดินปัสสาวะ เช่น ectopic ureter สำหรับ intermittent incontinence แบ่งเป็นปัสสาวะเล็ดราดขณะตื่น (daytime incontinence) และปัสสาวะรดที่นอน (nocturnal enuresis)⁽¹⁾ แสดงดังรูปที่ 1⁽¹⁾

ภาวะปัสสาวะรดที่นอน หมายถึง การมีปัสสาวะเล็ดราดขณะนอนหลับในเด็กอายุตั้งแต่ 5 ปี โดยเกิดขึ้นอย่างน้อย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และติดต่อกันอย่างน้อย 3 เดือน⁽²⁾

แผนภาพที่ 1. การแบ่งประเภทของภาวะ urinary incontinence⁽¹⁾

ประเภทของภาวะปัสสาวะรดที่นอน

1. แบ่งตามระยะเวลาที่ไม่มีอาการ

1.1 ปัสสาวะรดที่นอนแบบปฐมภูมิ (primary nocturnal enuresis) อาการปัสสาวะรดที่นอนเป็นอย่างต่อเนื่อง

1.2 ปัสสาวะรดที่นอนแบบทุติยภูมิ (secondary nocturnal enuresis) อาการปัสสาวะรดที่นอนกลับมาเป็นใหม่ หลังจากเคยหยุดมีอาการอย่างน้อย 6 เดือน

2. แบ่งตามการมีอาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่าง (lower urinary tract symptoms)

2.1 Monosymptomatic nocturnal enuresis ภาวะปัสสาวะรดที่นอนที่ไม่มีอาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่างร่วมด้วย

2.2 Non-monosymptomatic nocturnal enuresis ปัสสาวะรดที่นอนร่วมกับมีอาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่าง แสดงดังตารางที่ 1^(1,3)

ตารางที่ 1. อาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่าง^(1,3)

กลุ่มอาการ	ความผิดปกติ	รายละเอียด
อาการช่วงกักเก็บ ปัสสาวะ (storage symptoms)	Voiding frequency	ความถี่ในการถ่ายปัสสาวะผิดปกติ คือ >7 หรือ <4 ครั้ง/วัน
	Urinary incontinence	ปัสสาวะเล็ดราดโดยควบคุมไม่ได้
	Urgency	ความต้องการถ่ายปัสสาวะเกิดขึ้นฉับพลันและรุนแรง ไม่สามารถรอกได้
อาการช่วงขับถ่าย ปัสสาวะ (voiding symptoms)	Hesitancy	การเริ่มต้นถ่ายปัสสาวะยากกว่าปกติ ต้องใช้เวลาเพื่อให้มีปัสสาวะออก
	Straining	การออกแรงเบ่งปัสสาวะมากกว่าปกติ
	Weak stream	ปัสสาวะไม่พุ่ง
	Intermittency	สายปัสสาวะสะดุดไม่ต่อเนื่อง
อาการอื่น ๆ	Holding maneuvers	พฤติกรรมที่ใช้ในการกลั้นปัสสาวะ เช่น การยืนด้วยปลายเท้าและไขว้ขา การจับบริเวณอวัยวะเพศ การนั่งยอง ๆ บนส้นเท้าหรือนั่งบริเวณขอบเก้าอี้ เพื่อเพิ่มแรงกดบริเวณฝีเย็บ (perineum)
	Feeling of incomplete emptying	ความรู้สึกว่าถ่ายปัสสาวะไม่หมด
	Post-micturition dribble	การมีปัสสาวะเล็ดทันทีหลังถ่ายปัสสาวะเสร็จ

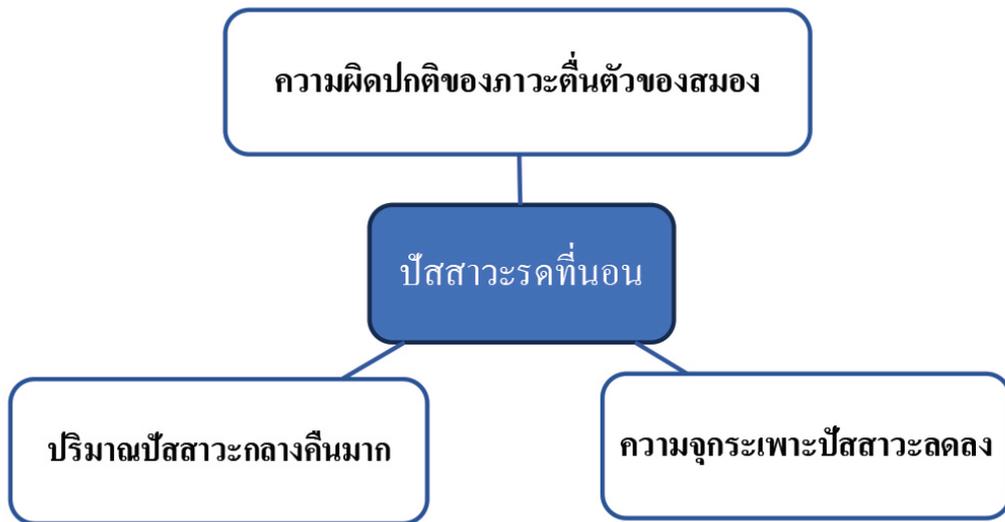
ระบาดวิทยา

ภาวะปัสสาวะรดที่นอนพบบ่อยในเด็ก มีรายงานความชุกประมาณร้อยละ 4-24 ขึ้นกับเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัย พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิงในสัดส่วน 1.4 ต่อ 1 โดยเฉพาะในเด็กอายุน้อยกว่า 12 ปี เมื่อแบ่งตามอายุ พบร้อยละ 5-10 ในเด็กอายุ 7 ปี และลดลงเป็นร้อยละ 3 ในวัยรุ่น อีกทั้งยังพบในผู้ใหญ่ร้อยละ 0.5-1 ซึ่งอัตราการหายเองพบประมาณร้อยละ 15 ต่อปี โดยผู้ป่วยที่มีความถี่ของอาการมากจะมีอัตราการหายลดลง^(4,5)

สำหรับข้อมูลในประเทศไทย พบความชุกของภาวะปัสสาวะรดที่นอนในเด็กอายุ 5-15 ปี เท่ากับร้อยละ 3.9 โดยพบร้อยละ 10 ในเด็กอายุ 5 ปี และลดลงเหลือร้อยละ 1.2 ที่อายุ 12 ปี อีกทั้งยังไม่พบภาวะนี้ในเด็กอายุ 13-15 ปี⁽⁶⁾

พยาธิกำเนิด

สาเหตุของภาวะปัสสาวะรดที่นอน เกิดจากความไม่สัมพันธ์กันระหว่างปริมาณปัสสาวะ กลางคืนและความจุของกระเพาะปัสสาวะ ร่วมกับการไม่สามารถตื่นขึ้นเมื่อกระเพาะปัสสาวะ เต็มตัว ร่วมกับปัจจัยทางพันธุกรรม แสดงดังรูปที่ 2⁽⁷⁾

รูปที่ 2. พยาธิกำเนิดของภาวะปัสสาวะรดที่นอน⁽⁷⁾

1. ความผิดปกติของภาวะตื่นตัวของสมอง (poor sleep arousal)

ในขณะนอนหลับ เมื่อปัสสาวะมีปริมาณมากจนถึงความสามารถในการกักเก็บของ กระเพาะปัสสาวะจะกระตุ้นให้เด็กตื่น แต่เด็กที่มีปัสสาวะรดที่นอนมีความผิดปกติของ sleep arousal ทำให้มีคุณภาพการนอนไม่ดี ร่วมกับการมีภาวะสมองตื่นตัวยากขึ้น (high arousal threshold) และมีการหลับไม่ต่อเนื่อง (sleep fragmentation) จากการศึกษาในรูปแบบการนอนหลับ ในผู้ป่วยกลุ่มนี้ด้วย polysomnography พบว่า ปัสสาวะรดที่นอนสามารถเกิดขึ้นในทุกระยะของการนอนหลับ โดยพบในระยะเวลา N2 ร้อยละ 25 -65.2 และระยะหลับลึกร้อยละ 13.6-50^(8,9)

2. ปริมาณปัสสาวะกลางคืนมาก (nocturnal polyuria)

การผลิตปัสสาวะช่วงกลางคืนได้รับอิทธิพลจากปริมาณน้ำที่ได้รับและ antidiuretic hormone (ADH) โดยปกติ ADH มีการหลั่งเป็นช่วงเวลาและเพิ่มขึ้นในช่วงกลางคืน (circadian variation) ปริมาณปัสสาวะกลางคืนมากอาจเกิดจากการลดลงของ ADH หรือการเพิ่มขึ้นของ prostaglandin E2 และ natriuretic peptide ทำให้มีการขับโซเดียมในปัสสาวะเพิ่มขึ้น และความเข้มข้นของปัสสาวะลดลง นอกจากนี้สารคาเฟอีนยังมีผลในการขับปัสสาวะอีกด้วย (diuresis)^(5,8,10)

3. ความจุกระเพาะปัสสาวะลดลงหรือกระเพาะปัสสาวะบีบตัวไว (reduced bladder capacity/overactive bladder)

ความจุกระเพาะปัสสาวะจะมากขึ้นตามอายุจนเข้าสู่วัยรุ่น โดยในเด็กปกติมีความจุกระเพาะปัสสาวะมากขึ้นในช่วงกลางคืน เห็นได้จากปัสสาวะตอนเช้าหลังตื่นนอนมีปริมาณมาก ในผู้ป่วยที่มีความจุกระเพาะปัสสาวะลดลงหรือกระเพาะปัสสาวะบีบตัวไว มักมีอาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่างร่วมด้วย (non-monosymptomatic nocturnal enuresis) และมีปริมาณปัสสาวะต่อการถ่าย 1 ครั้งลดลง รวมถึงอาจมีความถี่ในการปัสสาวะมากกว่า 1 ครั้งต่อคืน อย่างไรก็ตามผู้ป่วยบางรายมีปริมาณปัสสาวะช่วงกลางวันปกติ แต่มีความจุกระเพาะปัสสาวะลดลงเฉพาะช่วงกลางคืนเท่านั้น สาเหตุอาจเกิดจากความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลางในการควบคุมการทำงานของกระเพาะปัสสาวะ^(5,8)

ปัจจัยทางพันธุกรรม ข้อมูลในเด็กที่มีปัสสาวะรดที่นอน พบบิดามีประวัติปัสสาวะรดที่นอนร้อยละ 20-40 มารดาร้อยละ 20-25 และญาติร้อยละ 60-70 จากการศึกษาด้วยวิธี genome-wide association study (GWAS) ในประเทศเดนมาร์ก พบ 2 loci บนโครโมโซม 6 และ 13 สัมพันธ์กับประชากรกลุ่มที่มีปัสสาวะรดที่นอน โดยยีนที่อาจเกี่ยวข้อง คือ *prdm13*, *sim1* และ *ednrb* ซึ่งเกี่ยวกับการนอน การผลิตปัสสาวะ และการทำงานของกระเพาะปัสสาวะ^(11,12)

โรคร่วม

1. ปัญหาอารมณ์พฤติกรรมและโรคทางจิตเวช

ปัญหาอารมณ์พฤติกรรมและโรคทางจิตเวช เช่น โรคสมาธิสั้น (attention deficit/hyperactivity disorder, ADHD) โรคดื้อต่อต้าน (oppositional defiant disorder) กลุ่มโรคออทิซึม (autism spectrum disorder) มักพบร่วมกับภาวะปัสสาวะรดที่นอนโดยเฉพาะแบบทุติยภูมิ และ non-monosymptomatic nocturnal enuresis จากการศึกษาพบว่า เด็กที่มีปัสสาวะรดที่นอนร่วมกับ ADHD มีจำนวนวันที่มีปัสสาวะรดต่อสัปดาห์ ความผิดปกติของการขับถ่ายปัสสาวะ และภาวะท้องผูกมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็น ADHD โดยสาเหตุอาจเกิดจากความผิดปกติของระบบประสาทที่ควบคุมการทำงานของกระเพาะปัสสาวะ^(5,13)

2. ภาวะหายใจผิดปกติขณะนอนหลับ (sleep-disordered breathing)

เด็กที่มีภาวะหายใจผิดปกติขณะนอนหลับหรือโรคหยุดหายใจขณะนอนหลับจากการอุดกั้น (obstructive sleep apnea, OSA) มีภาวะปัสสาวะรดที่นอนร้อยละ 8-47 และเมื่อได้รับการผ่าตัด adenotonsillectomy มีอาการดีขึ้นถึงร้อยละ 68⁽¹⁴⁾ การอุดกั้นทางเดินหายใจส่วนต้นทำให้ร่างกายเพิ่มแรงหายใจมากขึ้น จึงมีความดันลบในทรวงอกมากขึ้น และเกิดการขยายตัวของผนังหัวใจห้องบน จึงกระตุ้นการหลั่ง natriuretic peptide ทำให้มีการขับโซเดียมในปัสสาวะมากขึ้น

และยับยั้งการหลั่ง ADH นอกจากนี้เด็กที่เป็น OSA ยังมีปัญหา sleep arousal และกล้ามเนื้อกระเพาะปัสสาวะบีบตัวไวเกินอีกด้วย (detrusor overactivity)^(14,15)

3. ความผิดปกติของการถ่ายปัสสาวะและอุจจาระ (bladder and bowel dysfunction: BBD)

โครงสร้างและการทำงานของลำไส้และกระเพาะปัสสาวะมีความสัมพันธ์กัน ภาวะท้องผูกรบกวนการทำงานของกระเพาะปัสสาวะ ทำให้มีปัสสาวะคั่งค้างในกระเพาะปัสสาวะ ติดเชื้อทางเดินปัสสาวะซ้ำ ๆ กล้ามเนื้อกระเพาะปัสสาวะบีบตัวไวเกิน และ voiding dysfunction⁽¹⁶⁾

ผลกระทบ

ภาวะปัสสาวะรดที่นอนอาจส่งผลให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ แยกตัวจากสังคม ผลการเรียนไม่ดี และมีผลเสียต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ถูกตำหนิด้วยถ้อยคำรุนแรงหรือถูกลงโทษจากผู้ดูแล ดังนั้นการดูแลเด็กกลุ่มนี้จึงควรประเมินแนวคิดและพฤติกรรมของผู้ดูแลร่วมด้วย^(5,17)

การประเมินผู้ป่วย

1. การซักประวัติ

1.1 รายละเอียดของปัสสาวะรดที่นอน โดยสอบถามถึงความถี่ ความรุนแรง และระยะเวลาของอาการ รวมถึงอาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่าง (ตารางที่ 1) เพื่อแยกประเภทของปัสสาวะรดที่นอนว่าเป็น monosymptomatic หรือ non-monosymptomatic nocturnal enuresis และแยกระหว่างปัสสาวะรดที่นอนแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ

1.2 โรคร่วม ควรประเมินปัญหาอารมณ์พฤติกรรม โรคทางจิตเวช ภาวะหายใจผิดปกติขณะนอนหลับ และภาวะท้องผูก รวมทั้งสอบถามโรคประจำตัวและยาที่ใช้

1.3 ประเมินโรคทางกายและปัจจัยทางจิตสังคม

1.3.1 Non-monosymptomatic nocturnal enuresis อาจเกิดจากโรคไตเรื้อรัง เบาหวาน ความผิดปกติของระบบประสาทและไขสันหลัง รวมถึงความผิดปกติของโครงสร้างและการทำงานของระบบทางเดินปัสสาวะ

1.3.2 ปัสสาวะรดที่นอนแบบทุติยภูมิ อาจเกิดจากการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ เบาหวาน เบาจิต รวมถึงการทารุณกรรมและความเครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การมีบุตรคนใหม่ การถูกกลั่นแกล้ง ภาวะตกงาน การหย่าร้าง^(18,19)

1.4 สอบถามเกี่ยวกับปริมาณและเวลาที่ดื่มน้ำ รวมถึงการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีคาเฟอีน เช่น โกโก้ ช็อกโกแลต ชา กาแฟ น้ำอัดลม⁽²⁰⁾

1.5 สอบถามถึงแรงจูงใจและความคาดหวังในการรักษา รวมถึงผลกระทบต่อผู้ป่วยและครอบครัว

2. การตรวจร่างกาย

การตรวจร่างกายในผู้ป่วยที่เป็น primary monosymptomatic nocturnal enuresis มักได้ผลปกติ ควรตรวจประเมินสุขภาพทั่วไป การเจริญเติบโต ต่อมทอนซิล ตรวจท้องเพื่อคลำก้อนอุจจาระ ตรวจบริเวณหลังและก้นกบเพื่อประเมิน occult spinal dysraphism ตรวจระบบประสาทและการเดิน ลักษณะอวัยวะเพศ รวมถึงดูทางงั่งชั้นในซึ่งอาจบ่งบอกการมีปัสสาวะหรืออุจจาระเล็ด แสดงดังตารางที่ 2⁽¹⁸⁾

ตารางที่ 2. การประเมินสาเหตุของปัสสาวะรดที่นอนจากประวัติและตรวจร่างกาย⁽¹⁸⁾

ความผิดปกติ	สาเหตุของภาวะปัสสาวะรดที่นอน
ดื่มน้ำบ่อย ปัสสาวะบ่อย การเจริญเติบโตช้า	เบาจิต เบาหวาน โรคไต
นอนกรน ง่วงนอนระหว่างวัน หายใจทางปาก พบ allergic shiners ต่อมทอนซิลโต	ภาวะหายใจผิดปกติขณะนอนหลับ
อาการผิดปกติของระบบทางเดินปัสสาวะส่วนล่าง ติดเชื้อทางเดินปัสสาวะซ้ำ ๆ พบกระเพาะปัสสาวะขนาดใหญ่ labial adhesions ท่อปัสสาวะผิดปกติ เช่น hypospadias, meatal stenosis, phimosis	ความผิดปกติของโครงสร้างและการทำงานของระบบทางเดินปัสสาวะ
ความถี่ในการอุจจาระ <3 ครั้งต่อสัปดาห์ อุจจาระแข็งหรือเป็นก้อนเล็ก ๆ	ท้องผูก
Poor anal sphincter tone รอยโรคบริเวณหลังและก้นกบ เช่น lipoma, sacral dimple, tuft of hair	Neurogenic bladder ความผิดปกติของระบบประสาทไขสันหลัง
การเดินหรือรีเฟล็กซ์ของขาผิดปกติ hypo/hypertonia หรือ sensory deficit	ความผิดปกติของระบบประสาท
ชน ไม่มีสมาธิ พัฒนาการล่าช้า	โรคสมาธิสั้น ปัญหาพัฒนาการ

3. การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ

ควรส่งตรวจปัสสาวะ (urinalysis) โดยเฉพาะปัสสาวะครั้งแรกหลังตื่นนอน เพื่อช่วยประเมินโรคเบาหวาน เบาจืด โรคติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ นอกจากนี้ควรส่งตรวจอัลตราซาวนด์ไตและทางเดินปัสสาวะ รวมถึงวัดปริมาณ post-void residual urine ในกรณีสงสัยความผิดปกติของการทำงานและโครงสร้างของระบบทางเดินปัสสาวะ

4. แบบบันทึกการปัสสาวะ (voiding diary)

แบบบันทึกการปัสสาวะมีประโยชน์มากในการดูแลผู้ป่วย โดยสามารถบอกความรุนแรงของปัสสาวะรดที่นอน ลักษณะการดื่มน้ำ การขับถ่าย และปริมาณปัสสาวะ ซึ่งช่วยวินิจฉัยภาวะปัสสาวะกลางคืนมากและความจุกะเพาะปัสสาวะลดลง (ตารางที่ 3^(15,19)) เพื่อช่วยเลือกวิธีการรักษาได้อย่างเหมาะสม โดยแบบบันทึกการปัสสาวะ มี 2 รูปแบบ คือ 1. แบบบันทึกการปัสสาวะและดื่มน้ำในช่วงกลางวัน ซึ่งควรบันทึกอย่างน้อย 2 วัน (ตารางที่ 4⁽²¹⁾) และ 2. แบบบันทึกการปัสสาวะช่วงกลางคืน ซึ่งควรบันทึกอย่างน้อย 1 สัปดาห์⁽⁴⁾ (ตารางที่ 5⁽²¹⁾)

ตารางที่ 3. การประเมินภาวะปัสสาวะกลางคืนมากและความจุกะเพาะปัสสาวะลดลง^(15,19)

Expected bladder capacity (EBC)	ความจุของกระเพาะปัสสาวะที่คาดหวัง คำนวณได้จากสูตร $EBC = [\text{อายุ (ปี)} \times 30] + 30$ มล. โดยจะมีปริมาณเทียบเท่าผู้ใหญ่เมื่ออายุ 12 ปี หรือประมาณ 400 มล.
Maximal voided volume (MVV)	ปริมาณปัสสาวะครั้งที่มากที่สุด
ปริมาณปัสสาวะกลางคืน	น้ำหนักที่เปลี่ยนแปลงของผ้าอ้อมที่ใส่กลางคืน รวมกับปริมาณปัสสาวะครั้งแรกหลังตื่นนอน
การลดลงของความจุกะเพาะปัสสาวะ	$MVV < \text{ร้อยละ } 65 \text{ ของ EBC}$
ปริมาณปัสสาวะกลางคืนมาก	ปริมาณปัสสาวะกลางคืน $> \text{ร้อยละ } 130 \text{ ของ EBC}$

การดูแลรักษา

การดูแลรักษาผู้ป่วย ประกอบด้วย การให้ความรู้ การปรับพฤติกรรม รักษาภาวะท้องผูก และโรคร่วม รวมถึงการรักษาด้วยยา desmopressin หรือเครื่องปลุกเตือนปัสสาวะรดที่นอน (enuresis alarm) แสดงดังรูปที่ 3^(4,18) โดยหัวข้อนี้จะเน้นการดูแลผู้ป่วยที่เป็น primary mono-symptomatic nocturnal enuresis

1. การให้ความรู้

ควรอธิบายถึงสาเหตุของภาวะปัสสาวะรดที่นอนและการดำเนินโรค รวมทั้งสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครองว่าเด็กไม่ได้ตั้งใจให้มีอาการเกิดขึ้น จึงไม่ควรลงโทษหรือใช้วาจารุนแรงกับเด็ก

2. การปรับพฤติกรรม

2.1 การถ่ายปัสสาวะ ควรขับถ่ายปัสสาวะอย่างสม่ำเสมอตลอดวันและก่อนเข้านอน ประมาณ 4-7 ครั้งต่อวัน ไม่ควรกลั้นปัสสาวะ และแนะนำท่าทางปัสสาวะที่เหมาะสม ในเด็กหญิงควรนั่งหลังตรง เท้าแนบพื้นหรือใช้เก้าอี้วางเท้าตามความจำเป็น^(19,22)

2.2 การบริโภคอาหารและน้ำ ควรดื่มน้ำให้เพียงพอตลอดวัน และดื่มน้ำลดลงในเวลา ก่อนนอน หลีกเลี่ยงอาหารและเครื่องดื่มที่มีคาเฟอีน⁽¹⁹⁾

2.3 การให้แรงเสริมทางบวก ผู้ปกครองควรช่วยเด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและให้กำลังใจเด็ก รวมถึงการทำ star chart โดยเด็กจะได้รับดาวในวันที่ไม่มีปัสสาวะรดที่นอน เมื่อสะสม ดาวครบตามที่กำหนด สามารถให้รางวัลแก่เด็กตามที่ตกลงกันได้

3. การรักษาด้วยยา desmopressin หรือเครื่องปลุกเตือนปัสสาวะรดที่นอน

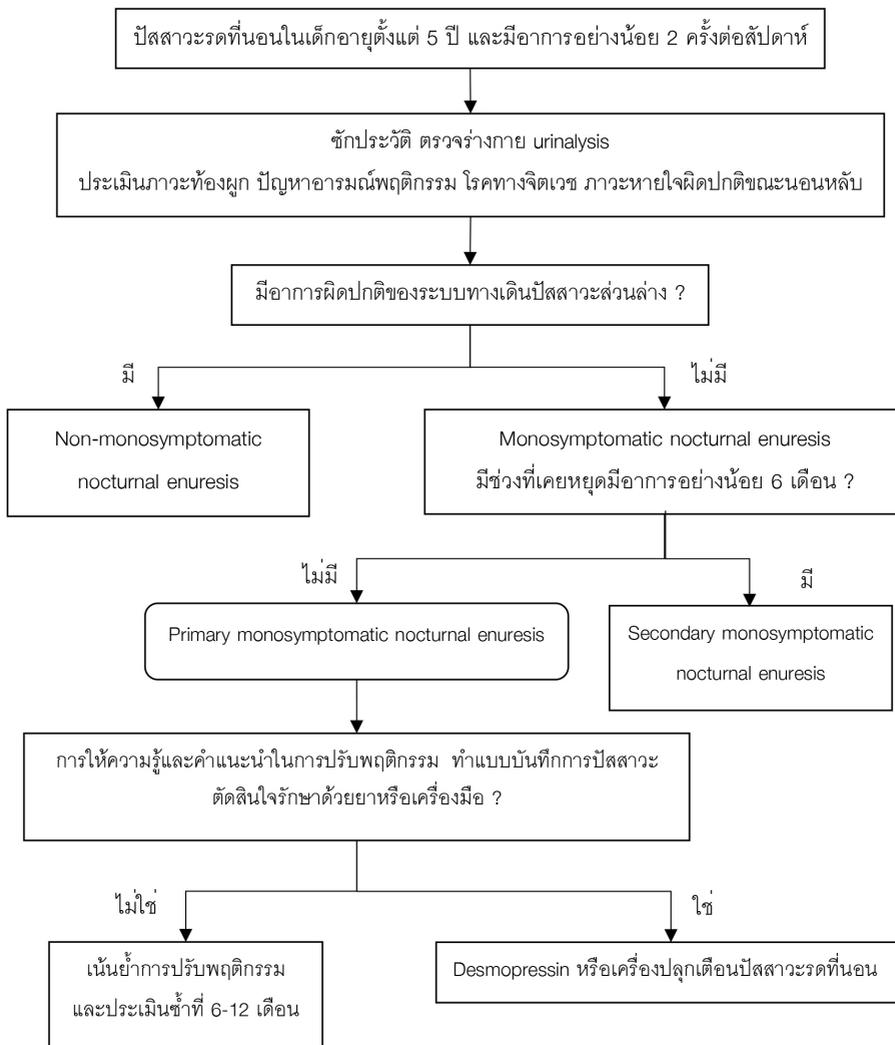
ในเด็กที่อายุตั้งแต่ 6-7 ปีขึ้นไป สามารถให้การรักษาด้วยยารับประทาน desmopressin หรือเครื่องปลุกเตือนปัสสาวะรดที่นอน^(4,23) ดังนี้

3.1 ยารับประทาน desmopressin

Desmopressin (1-desamino-8-D-arginine vasopressin หรือ dDAVP) เป็นอนุพันธ์สังเคราะห์ของ ADH ทำให้ปัสสาวะเข้มข้นขึ้นและมีปริมาณลดลง⁽²⁴⁾ พิจารณาใช้ยาเป็นลำดับแรกในกลุ่มที่มีปัสสาวะกลางคืนมาก หรือผู้ที่ต้องการผลการรักษาอย่างรวดเร็ว เช่น ไปเข้าค่าย หรือค้างคืนนอกสถานที่ รวมถึงในกรณีที่ไม่สามารถใช้เครื่องมือปลุกเตือนปัสสาวะรดที่นอนได้⁽²²⁾ โดยให้ยารวันละ 1 ครั้งก่อนเข้านอน 1 ชั่วโมง ในขนาดยาเม็ดรับประทาน (tablet) 0.2-0.4 มก. หรือแบบเม็ดอมใต้ลิ้นละลายในปาก (lyophilisate) 120-240 มก. ควรเริ่มยาในขนาดต่ำกว่าก่อน และประเมินผลการรักษาที่ 1-2 สัปดาห์ นอกจากนี้ ควรเน้นย้ำให้ผู้ป่วยงดดื่มน้ำ 1 ชั่วโมงก่อนการรับประทานยา จนถึง 8 ชั่วโมงหลังรับประทานยา และไม่ควรรีดยานี้เมื่อมีอาการเจ็บป่วย เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดภาวะไฮเดียมในเลือดต่ำ ในกรณีที่ไม่ตอบสนองต่อยาสามารถเปลี่ยนไปใช้เครื่องปลุกเตือนปัสสาวะรดที่นอน หรือใช้รักษาร่วมกัน^(4,25,26)

3.2 เครื่องปลูกเตือนปัสสาวะรดที่นอน

การใช้เครื่องปลูกเตือนปัสสาวะรดที่นอนอาศัยการเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (conditioning) โดยเครื่องมือมีตัวจับความชื้นซึ่งถูกติดในเสื้อผ้าของผู้ป่วย เมื่อเริ่มมีปัสสาวะรดจะมีเสียงเตือนดัง ทำให้ผู้ป่วยตื่นขึ้นและไปปัสสาวะ ต่อมาเด็กจะสามารถเชื่อมโยงเสียงเตือนกับความรู้สึกรงกระเพาะปัสสาวะตึงตัว จนในที่สุดเด็กสามารถตื่นขึ้นเองก่อนจะมีปัสสาวะรด ควรเลือกใช้วิธีนี้ในผู้ป่วยและครอบครัวที่มีแรงจูงใจและให้ความร่วมมืออย่างดี แต่ไม่ควรใช้หากความถี่ในการปัสสาวะน้อยกว่า 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์หรือปัสสาวะหลายครั้งต่อคืน โดยการใช้เครื่องมือมีโอกาสกำเริบหลังหยุดใช้ต่ำกว่า desmopressin อย่างมีนัยสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่ให้ความร่วมมือในการรักษา^(4,19,27)

รูปที่ 3. แนวทางการดูแลรักษาภาวะปัสสาวะรดที่นอนในเด็ก^(4,18)

4. การรักษาอื่น

สำหรับผู้ป่วยที่ไม่ตอบสนองต่อการรักษาข้างต้นหรือมีอาการกำเริบหลังรักษาสำเร็จ ควรได้รับการประเมินซ้ำอีกครั้ง ทั้งจากประวัติ ตรวจร่างกาย และแบบบันทึกการปัสสาวะ รวมทั้งพิจารณาส่งต่อกุมารแพทย์โรคไตหรือศัลยแพทย์ระบบทางเดินปัสสาวะ

4.1 ยากลุ่ม anticholinergic

สามารถใช้เป็นการรักษาลำดับรองในผู้ป่วยที่มีปัสสาวะรดที่นอนและไม่ตอบสนองต่อการรักษาข้างต้น โดยมักใช้ร่วมกับ desmopressin⁴

4.2 ยากลุ่ม tricyclic antidepressant

ปัจจุบันไม่นิยมใช้ในการรักษา เนื่องจากมีผลข้างเคียงต่อหัวใจ¹⁹

บทสรุป

การประเมินภาวะปัสสาวะรดที่นอนในเด็กอาศัยการซักประวัติ ตรวจร่างกาย แบบบันทึกการปัสสาวะ และการส่งตรวจปัสสาวะ โดยการดูแลรักษาควรให้ความรู้แก่ผู้ป่วยและครอบครัว แนะนำวิธีการปรับพฤติกรรม และรักษาภาวะท้องผูก สำหรับผู้ป่วยที่เป็น monosymptomatic nocturnal enuresis พิจารณาเลือกใช้ยา desmopressin หรือเครื่องปลูกเตือนปัสสาวะรดที่นอน เป็นลำดับแรก

เอกสารอ้างอิง

1. Austin PF, Bauer SB, Bower W, Chase J, Franco I, Hoebeke P, et al. The Standardization of Terminology of Lower Urinary Tract Function in Children and Adolescents: Update Report from the Standardization Committee of the International Children's Continence Society. The Journal of Urology [Internet]. 2014 Jun [cited 2024 Jun 12]; Available from: <https://www.auajournals.org/doi/10.1016/j.juro.2014.01.110>
2. Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5TM, 5th ed. Arlington, VA, US: American Psychiatric Publishing, Inc.; 2013. xlv, 947 p. (Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5TM, 5th ed.).
3. Kuwertz-Bröking E, von Gontard A. Clinical management of nocturnal enuresis. *Pediatr Nephrol*. 2018 Jul;33(7):1145–54.
4. Nevéus T, Fonseca E, Franco I, Kawauchi A, Kovacevic L, Nieuwhof-Leppink A, et al. Management and treatment of nocturnal enuresis-an updated standardization document

- from the International Children's Continence Society. *J Pediatr Urol*. 2020 Feb;16(1):10–9.
5. Rittig S. Enuresis. In: Emma F, Goldstein SL, Bagga A, Bates CM, Shroff R, editors. *Pediatric Nephrology* [Internet]. Cham: Springer International Publishing; 2022. p. 1411–22. Available from: https://doi.org/10.1007/978-3-030-52719-8_121
  6. Hansakunachai T, Ruangdaraganon N, Udomsubpayakul U, Sombuntham T, Kotchabhakdi N. Epidemiology of enuresis among school-age children in Thailand. *J Dev Behav Pediatr*. 2005 Oct;26(5):356–60.
  7. Clothier JC. Practical approach to answering questions about bed wetting (enuresis) in children. *Paediatrics and Child Health*. 2022 Jul 1;32(7):253–60.
  8. Caldwell PHY, Lim M, Nankivell G. An interprofessional approach to managing children with treatment-resistant enuresis: an educational review. *Pediatr Nephrol*. 2018 Oct; 33(10):1663–70.
  9. Pedersen MJ, Rittig S, Jennum PJ, Kamperis K. The role of sleep in the pathophysiology of nocturnal enuresis. *Sleep Medicine Reviews*. 2020 Feb 1;49:101228.
  10. Riesenhuber A, Boehm M, Posch M, Aufricht C. Diuretic potential of energy drinks. *Amino Acids*. 2006 Jul;31(1):81–3.
  11. Jørgensen CS, Horsdal HT, Rajagopal VM, Grove J, Als TD, Kamperis K, et al. Identification of genetic loci associated with nocturnal enuresis: a genome-wide association study. *Lancet Child Adolesc Health*. 2021 Mar;5(3):201–9.
  12. von Gontard A, Heron J, Joinson C. Family history of nocturnal enuresis and urinary incontinence: results from a large epidemiological study. *J Urol*. 2011 Jun;185(6):2303–6.
  13. Kovacevic L, Wolfe-Christensen C, Rizwan A, Lu H, Lakshmanan Y. Children with nocturnal enuresis and attention deficit hyperactivity disorder: A separate entity? *Journal of Pediatric Urology*. 2018 Feb 1;14(1):47.e1-47.e6.
  14. Lehmann KJ, Nelson R, MacLellan D, Anderson P, Romao RLP. The role of adenotonsillectomy in the treatment of primary nocturnal enuresis in children: A systematic review. *J Pediatr Urol*. 2018 Feb;14(1):53.e1-53.e8.
  15. Su MS, Xu L, Pan WF, Li CC. Current perspectives on the correlation of nocturnal enuresis with obstructive sleep apnea in children. *World Journal of Pediatrics*. 2019 Apr 1;15(2):109–16.
  16. Nevéus T, Estrada CR, Austin PF. Bladder Disorders. In: Emma F, Goldstein SL,

- Bagga A, Bates CM, Shroff R, editors. *Pediatric Nephrology* [Internet]. Cham: Springer International Publishing; 2022. p. 1399–410. Available from: https://doi.org/10.1007/978-3-030-52719-8_52
17. Yitik Tonkaz G, Deliağa H, Çakir A, Tonkaz G, Özyurt G. An evaluation of parental attitudes and attachment in children with primary monosymptomatic nocturnal enuresis: A case-control study. *Journal of Pediatric Urology*. 2023 Apr 1;19(2):174.e1-174.e5.
  18. Lauters RA, Garcia KW, Arnold JJ. Enuresis in Children: Common Questions and Answers. *Am Fam Physician*. 2022 Nov;106(5):549–56.
  19. Harris J, Lipson A, Dos Santos J. Evaluation and management of enuresis in the general paediatric setting. *Paediatr Child Health*. 2023 Oct;28(6):362–76.
  20. Rezakhaniha S, Rezakhaniha B, Siroosbakht S. Limited caffeine consumption as first-line treatment in managing primary monosymptomatic enuresis in children: how effective is it? A randomised clinical trial. *BMJ Paediatr Open*. 2023 Apr;7(1):e001899.
  21. Vande Walle J, Rittig S, Bauer S, Eggert P, Marschall-Kehrel D, Tekgul S, et al. Practical consensus guidelines for the management of enuresis. *Eur J Pediatr*. 2012 Jun;171(6):971–83.
  22. National Institute for Health and Clinical Excellence. *Bedwetting in under 19s (NICE clinical guideline CG111)* [Internet]. Vol. 2011. London: NICE; [cited 2024 Jun 14]. Available from: <https://www.nice.org.uk/guidance/CG111>
  23. Wang TM, Yang SSD, Tsai JD, Yu MC, Chiou YH, Chen KL, et al. Management of nocturnal enuresis in Taiwan: Consensus statements of the Taiwan enuresis expert committee. *J Formos Med Assoc*. 2019 Jun;118(6):965–72.
  24. Gasthuys E, Dossche L, Michelet R, Nørgaard JP, Devreese M, Croubels S, et al. Pediatric Pharmacology of Desmopressin in Children with Enuresis: A Comprehensive Review. *Paediatr Drugs*. 2020 Aug;22(4):369–83.
  25. Lucchini B, Simonetti GD, Ceschi A, Lava SAG, Faré PB, Bianchetti MG. Severe signs of hyponatremia secondary to desmopressin treatment for enuresis: a systematic review. *J Pediatr Urol*. 2013 Dec;9(6 Pt B):1049–53.
  26. Kamperis K, Van Herzeele C, Rittig S, Vande Walle J. Optimizing response to desmopressin in patients with monosymptomatic nocturnal enuresis. *Pediatr Nephrol*. 2017 Feb;32(2):217–26.

27. Peng CCH, Yang SSD, Austin PF, Chang SJ. Systematic Review and Meta-analysis of Alarm versus Desmopressin Therapy for Pediatric Monosymptomatic Enuresis. *Sci Rep.* 2018 Nov 13;8(1):16755.